خراسان روزنامه صبح ایران
پنجشنبه ۲۸ بهمن ۱۳۹۵ . ۱۸ جمادی‌الاول ۱۴۳۸ . شماره ۱۹۴۷۶

افراد زیر ۱۵ سال مجازات کیفری ندارند

به گزارش خبرگزاری ایرنا، کاظم غریب‌آبادی، معاون بین‌الملل ستاد حقوق بشر قوه قضاییه گفت: افراد زیر ۱۵ سال اصلا مجازات کیفری ندارند و حتی در کانون‌های اصلاح و تربیت هم نگهداری نمی‌شوند؛ برای این افراد از نظام‌ها و احکام دیگری استفاده می‌شود و به طور کلی درباره کودکان زیر ۱۵ سال مجازات کیفری نداریم.

دانستنی‌های حقوقی

استفتائات

مرجع تشخیص ضرورت در معاینه بیمار نامَحرم

حضرت آیت ا... خامنه ای به چند استفتا درباره «پاک کردن خون با پنبهٔ آغشته به الکل»، «اطلاع دادن نجاست وسایل پزشکی به بیمار»، «نگاه کردن به عکس مردان و زنان غیرمسلمان در کتب پزشکی»، «مرجع تشخیص ضرورت در معاینه بیمار نامَحرم» و... پاسخ گفتند. خبرگزاری «حوزه»، متن سؤالات و پاسخ‌های مقام معظم رهبری را منتشر کرده است.

پرسش: دانستن مسائل شرعی برای پزشکان و پرستاران در حین آموزش و کار تا چه حدّی لازم است؟

پاسخ: اگر نیاموختن احکام به ترک واجب یا ارتکاب حرام بینجامد، گناهکار است.

پرسش: آیا بر پزشک یا پرستاری که شاهد بیمار محتضر است، رو به قبله کردن بیمار واجب می‌شود؟ آیا نیاز به اجازه از ولیّ او دارد؟

پاسخ: بنابر احتیاط واجب است و با علم به رضایت ولیّ، تحصیل اجازه لازم نیست.

پرسش: گاهی موقع خون گیری از بیمار، خون با دست گیرندهٔ خون تماس پیدا می کند. آیا با پنبهٔ الکلی می‌توان محل را تطهیر کرد یا مطابق آنچه در احکام آمده است باید طهارت کرد؟

پاسخ: تطهیر متنجّسات از قبیل مذکور در سؤال باید با آب باشد.

پرسش: گاهی در عمل خون گیری سوزن سرنگ به داخل رگ فرو می رود و به خون آغشته می شود ولی به علت اینکه خون به داخل سرنگ جریان نمی یابد یا کافی نیست، لازم می شود که از محل دیگری مبادرت به خون گیری شود آیا سوزن نجس می شود؟ آیا نمی‌توان از این سوزن استفادهٔ مجدد کرد؟

پاسخ: استفاده مجدد مانع ندارد و اگر در خارج خون ندارد و با رطوبت مُسریه با نجس دیگری ملاقات نکرده پاک است.

پرسش: تماس دست با الکل طبی چه حکمی دارد؟

پاسخ: محکوم به طهارت است.

پرسش: با توجه به امکان نجس شدن لباس و بدن بیمار، آیا لازم است نجس بودن وسایل مورد استفاده در مصارف پزشکی ـ از قبیل تخت معاینه، وسایل پزشکی، یونیت و غیره ـ را به وی تذکر دهیم؟

پاسخ: لازم نیست.

پرسش: غالباً در معاینه اعضای تناسلی اعم از این که توسط فرد مُماثل صورت بگیرد یا خیر، احکام شرعی مانند نگاه کردن پزشک یا دانشجو از طریق آینه، رعایت نمی شود و چون ما برای فراگیری چگونگی تشخیص بیماری‌ها از آنان تبعیت می کنیم، وظیفه ما چیست؟

پاسخ: تحصیل و فراگیری علم پزشکی از طریق معاینات که فی نفسه حرام هستند، در مواردی که یادگرفتن این علم و شناخت راه‌های درمان بیماری‌ها متوقف بر آن باشد، اشکال ندارد، مشروط بر این که دانشجو اطمینان داشته باشد که توانایی نجات جان انسان‌ها در آینده متوقف بر اطلاعاتی است که از این طریق به دست می‌آید و همچنین مطمئن باشد که در آینده در معرض مراجعه بیماران بوده و مسئولیت نجات جان آنان را بر عهده خواهد داشت.

پرسش: آیا نگاه کردن به عکس مردان و زنان غیرمسلمان که در کتاب‌های اختصاصی رشته درسی ما به صورت نیمه عریان وجود دارد جایز است؟

پاسخ: اگر به قصد ریبه نباشد و خوف ترتّب مفسده هم در آن وجود نداشته باشد، اشکال ندارد.

پرسش: اگر برای پرستار غیر مُماثل (غیر همجنس با بیمار) هنگام گرفتن نبض (فشار خون) و چیزهای دیگری که احتیاج به لمس بدن بیمار دارند، دست کردن دستکش امکان داشته باشد، آیا انجام آن اعمال بدون دستکش‌هایی که پزشک هنگام درمان بیمار از آن‌ها استفاده می‌کند، جایز است؟

پاسخ: با امکان لمس از روی لباس یا با دست کردن دستکش هنگام معالجه، ضرورتی به لمس بدن مریض غیر مُماثل (غیر همجنس) وجود ندارد و بنا بر این جایز نیست.

پرسش: آیا غیر از شوهر، نگاه کردن افراد دیگر به عورت زن حتّی پزشک، به طور مطلق حرام است؟

پاسخ: نگاه کردن غیر از شوهر حتّی پزشک و بلکه پزشک زن به عورت زن حرام است، مگر هنگام اضطرار و برای درمان بیماری.

پرسش: در صورتی که هنگام ضرورت، معاینه بیمارانی که مَحرم نیستند، توسط دانشجویان رشته پزشکی جایز باشد، مرجع تشخیص این ضرورت چه کسی است؟

پاسخ: تشخیص ضرورت موکول به نظر دانشجو با ملاحظه شرایط است.

پرسش: زن هنگام وضع حمل چه تکلیفی دارد و زنان پرستار که به زن‌های دیگر هنگام وضع حمل کمک می کنند، نسبت به کشف عورت و نگاه کردن به آن چه تکلیفی دارند؟

پاسخ: جایز نیست زنان پرستار عمداً و بدون اضطرار، به عورت زنان در هنگام وضع حمل نگاه کنند و همچنین پزشک هم باید از نگاه کردن و لمس بدن زنی که بیمار است، تا زمانی که اضطرار پیدا نکرده، خودداری کند و بر زنان واجب است که در صورت توجه و توانایی، بدن خود را بپوشانند و یا از کس دیگری بخواهند این کار را انجام دهد.

پرسش: دانشجویان دانشگاه پزشکی (دختر یا پسر) برای آموزش چاره ای جز معاینه فرد اجنبی از طریق لمس و نظر ندارند و چون این معاینات جزو برنامه درسی و برای کارآموزی و آمادگی آنان به منظور معالجه بیماران در آینده مورد نیاز است و عدم انجام آن باعث می شود از تشخیص بیماری افراد مریض عاجز باشند و این امر منجر به طولانی شدن دوران بیماری افراد بیمار و گاهی فوت آنان می‌شود، بنابراین آیا این معاینات جایز است یا خیر؟

پاسخ: اگر از موارد ضروری برای کسب تجربه و آگاهی از نحوه درمان بیماران و نجات جان آنان باشد، اشکال ندارد.

پرسش: گاهی در هنگام آموزش با مسئله معاینه غیرمحارم مواجه می شویم و نمی دانیم این کار برای آینده ضرورت دارد یا خیر؟ ولی به هر حال جزئی از روش درسی دانشگاه‌ها و وظیفه دانشجوی رشته پزشکی و یا حتّی تکلیفی از طرف استاد است. با توجه به این مطالب آیا انجام معاینات مزبور برای ما جایز است؟

پاسخ: مجرّد این که معاینه پزشکی، از برنامه‌های آموزشی و یا از تکالیف استاد به دانشجو است، مجوّز شرعی برای ارتکاب امر خلاف شرع محسوب نمی شود بلکه ملاک در این زمینه فقط نیاز آموزشی برای نجات جان انسان و یا اقتضای ضرورت می باشد.

تأمین اجتماعی

کارگران ساختمانی، مشمول مقرری بیمه بیکاری نیستند

یکی از خوانندگان «دانستنی‌های حقوقی»، با ارسال پیامک از ما پرسیده‌اند: «کارگریک کارگاه تزریق پلاستیک هستم. کارفرما مرا به بهانه روز مزد بودن، بیمه نکرد. دو ماه قبل، حین کار در کارگاه، دچار سانحه شدم و توانایی‌ام را برای کار کردن از دست دادم. آیا می‌توانم از کارفرما شکایت کنم و خسارت بگیرم؟» در پاسخ به این خواننده گرامی باید بگوییم که حق شما برای طرح شکایت در شوراهای حل اختلاف اداره کار و نیز ادعای سابقه بیمه، محفوظ است و می‌توانید برای به دست آوردن آن، با ارائه مدرک، مانند فیش حقوقی، استشهاد محلی و ... از کارفرما شکایت و حقتان را مطالبه کنید. در صورتی که ادعای شما از طرف شورای حل اختلاف در اداره کار پذیرفته شود و بازرس مربوطه تأیید کند که از کار افتادگی شما، ناشی از کار است، می‌توانید از مقرری از کارافتادگی استفاده کنید و کارفرمای شما، ملزم به تأدیه بدهی و جریمه تعیین شده به سازمان تأمین اجتماعی خواهد شد.

خواننده محترم دیگری پرسیده‌اند: «حدود ۸ سال است که بیمه کارگران ساختمانی هستم. الان ۶ ماه است که بیکارم. آیا می‌توانم از بیمه بیکاری استفاده کنم؟» متأسفانه افرادی که بیمه کارگران ساختمانی هستند، نمی‌توانند از مقرری بیمه بیکاری استفاده کنند. در قانون مربوط به بیمه کارگران ساختمانی، موضوع بیمه بیکاری پیش‌بینی نشده است و از آن‌جا که بیکاری این دسته از کارگران هم، غیر ارادی فرض نمی‌شود، نمی‌توان با استناد به قانون بیمه بیکاری، نسبت به برقراری مقرری دوران بیکاری برای آنها اقدام کرد. ضمن این که، مطابق مقررات بیمه کارگران ساختمانی، شما در زمان پرداخت حق بیمه، وجهی بابت بیمه بیکاری پرداخت نمی‌کنید. با این حال، تلاش‌هایی برای ایجاد صندوق بیمه بیکاری کارگران ساختمانی انجام گرفته است که امیدواریم به نتیجه برسد.

خواننده گرامی دیگری، در همین زمینه، پرسیده‌اند: «۱۲ سال سابقه بیمه دارم، اما ۳ سال است که دیگر بیمه نیستم و برایم حق بیمه رد نمی‌شود. چند ماهی است که بیکار شده‌ام، آیا می‌توانم با استفاده از سابقه بیمه ۱۲ ساله، تقاضای برقراری بیمه بیکاری کنم؟» در پاسخ باید بگوییم که مطابق ماده ۶ قانون بیمه بیکاری، «بیمه شدگان بیکار در صورت احراز شرایط زیر استحقاق دریافت مقرری بیمه بیکاری را خواهند داشت: الف - بیمه شده قبل از بیکار شدن حداقل (۶) ماه سابقه پرداخت بیمه را داشته باشد. ب - بیمه شده مکلف است ظرف (۳۰) روز از تاریخ بیکاری با اعلام مراتب بیکاری به واحدهای کار و امور اجتماعی آمادگی خود را برای اشتغال به کار تخصصی و یا مشابه آن اطلاع دهد. مراجعه پس از سی روز با عذر موجه و با تشخیص هیئت حل اختلاف تا سه ماه امکان‌پذیر خواهد بود. ج - بیمه شده بیکار مکلف است در دوره‌های کارآموزی و سوادآموزی که توسط واحد کار و امور اجتماعی و نهضت سوادآموزی و یا سایر واحدهای ذی‌ربط با تأییدوزارت کار و امور اجتماعی تعیین می‌شود، شرکت نموده و هر دو ماه یک بار گواهی لازم در این مورد را به شعب تأمین اجتماعی تسلیم نماید.» با توجه به گذشت ۳ سال از آخرین پرداخت حق بیمه برای شما و سپری شدن زمان تعیین شده، به نظر می‌رسد که مشمول برقراری مقرری بیمه بیکاری نباشید. با این حال، سوابق بیمه‌ای شما محفوظ است و می‌توانید از آنها، پس از رسیدن به سن بازنشستگی و تکمیل کردن سابقه بیمه، استفاده کنید.

حقوق کار

جریمه و حبس؛ مجازات واداشتن کارگران به کار اجباری

یکی از خوانندگان محترم «دانستنی های حقوقی» با ارسال پیامک پرسیده اند: «کارگر خدمات شهری در یکی از شهرهای استان خراسان رضوی هستم. پیمانکار، من و همکارانم را مجبور می کند روزی ۱۲ ساعت کار کنیم. آن وقت هیچ گونه حقوق و مزایایی، جز حقوق پایه، به ما پرداخت نمی کند. وقتی هم اعتراض می کنیم و می گوییم شکایت خواهیم کرد، ما را به اخراج و بیکاری تهدید می کند. چه باید کرد؟» در پاسخ به این خوانندهٔ گرامی، باید گفت که طبق ماده ۱۷۲ قانون کار «کار اجباری با توجه به ماده ۶ این قانون، به هر شکل، ممنوع است و متخلف علاوه بر پرداخت اجرت المثل کار انجام یافته و جبران خسارت، با توجه به شرایط و امکانات خاطی و مراتب جرم، به حبس از ۹۱ روز تا یک سال و یا جریمه نقدی معادل ۵۰ تا ۲۰۰ برابر حداقل مزد روزانه محکوم خواهد شد؛ هر گاه چند نفر به اتفاق یا از طریق یک مؤسسه، شخصی را به کار اجباری بگمارند، هر یک از متخلفان به مجازات های فوق محکوم [می شوند] و مشترکاً مسئول پرداخت اجرت المثل خواهند بود. مگر آن که مسبب اقوی از مباشر باشد، که در این صورت مسبب شخصاً مسئول است.» همچنین طبق تبصره این ماده، «چنانچه چند نفر به طور جمعی به کار اجباری گمارده شوند، متخلف یا متخلفین علاوه بر پرداخت اجرت المثل، با توجه به شرایط و امکانات خاطی و مراتب جرم، به حداکثر مجازات مذکور در این ماده محکوم خواهند شد.» باید توجه داشته باشید که لزومی ندارد گزارش و شکایت شما به اداره کار، علنی و آشکار باشد. بر اساس بند «الف» ماده ۹۶ قانون کار، یکی از وظایف بازرسان وزارت کار «نظارت بر اجرای مقررات ناظر به شرایط کار به ویژه مقررات حمایتی مربوط به کارهای سخت و زیان‌آور و خطرناک، مدت کار، مزد، رفاه کارگر، اشتغال زنان و کارگران نوجوان» است. بازرسان موظفند درباره گزارش‌های رسیده تحقیق و تفحص کنند. بدیهی است که این تحقیق و تفحص می تواند بر اساس شکایت کارگران، بدون اطلاع کارفرما، صورت گیرد. بازرسان اداره کار، حق افشای مشخصات شما را ندارند. طبق ماده ۱۰۳ قانون کار «بازرسان کار و کارشناسان بهداشت کار حق ندارند در هیچ مورد، حتی پس از برکناری از خدمت دولت، اسرار و اطلاعات را، که به مقتضای شغل خود به دست آورده‌اند و یا نام اشخاصی را که به آنان اطلاعاتی داده یا موارد تخلف را گوشزد کرده‌اند، فاش نمایند.» بر اساس تبصره این ماده، بازرسان متخلف، طبق قوانین مربوط به ممنوعیت افشای اسرار، مجازات خواهند شد. مراجعه و بازرسی بازرسان کار از کارگاه، این مزیت را برای کارگران دارد که در صورت شکایت از کارفرما، بتوانند به گزارش‌های بازرس در مراجع حل اختلاف و نیز مراجع قضایی استناد کنند. بر اساس ماده ۱۰۱ قانون کار، گزارش بازرسان کار و کارشناسان بهداشت کار، در موارد مربوط به حدود وظایف و اختیاراتشان، در حکم گزارش ضابطان قضایی است. افزون بر این، بازرسان می‌توانند به عنوان مطلع و کارشناس در جلسات مراجع حل اختلاف شرکت کنند. موضوعی که باید به آن توجه کنید این است که بازرسان اداره کار نمی‌توانند از کارگاهی بازرسی کنند که «خود یا یکی از بستگان نَسَبی آن‌ها تا طبقه سوم و یا یکی از اقربای سببی درجه اول ایشان به طور مستقیم در آن ذی نفع باشند.» (ماده ۱۰۲)

حقوق خانواده

نفقه زمان گذشته قابل مطالبه است

بر اساس ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی، در عقد دائم، نفقه زن بر عهده شوهر است. طبق ماده ۱۱۰۵ قانون مدنی، نفقه عبارت است از همه نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن از قبیل مسکن، لباس، غذا، اثاث منزل، هزینه‌های بهداشتی و درمانی و همچنین خادم (در صورت عادت یا احتیاج زن به واسطه نقصان یا بیماری). به اعتقاد برخی از حقوقدانان، مانند زنده یاد دکتر ناصر کاتوزیان، تکلیف مرد به پرداخت نفقه زن، حکمی ناشی از قانون است و شوهر نمی‌تواند عدم پرداخت آن را در زمان عقد شرط کند. با این حال به موجب ماده ۱۱۰۸ قانون مدنی هرگاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت (مانند زندگی مشترک و رابطه زناشویی) امتناع (خودداری) کند، مستحق دریافت نفقه نخواهد بود. تشخیص این مسئله بر عهده دادگاه است. بنابراین شوهر، جز در مواردی که قانون معین کرده است، نمی‌تواند از پرداخت نفقه همسرش خودداری کند. بر اساس ماده ۱۱۱۱ قانون مدنی، زن می‌تواند در صورت خودداری شوهر از پرداخت نفقه به دادگاه مراجعه کند. دادگاه صالح برای رسیدگی به دعوای مربوط به نفقه، دادگاه خانواده است. دادگاه پس از بررسی درخواست زن، میزان نفقه را مشخص و شوهر را به پرداخت آن ملزم می‌کند. طبق ماده ۱۲۰۶ قانون مدنی، زن «در هر حال» می‌تواند برای دریافت نفقه زمان گذشته خود از شوهر، به دادگاه مراجعه و اقامه دعوا کند. طلب زن از مرد، بابت نفقه، جزو دیون «ممتاز» است. به این معنا که اگر شوهر ورشکسته شده باشد، زن برای دریافت طلبش بر سایر غُرَما (طلبکاران) حق تقدم دارد. بر همین اساس، برخی از حقوقدانان معتقدند اگر زن نگران این مسئله است که شوهر در آینده نیز، از پرداخت نفقه خودداری کند، می‌تواند الزام شوهر به پرداخت نفقه در آینده را هم از دادگاه بخواهد. لازم است یادآوری کنیم که برای مطالبه نفقه توسط زن در دادگاه، اثبات تمکین از شوهر ضروری نیست و در صورتی که شوهر ادعای عدم تمکین زن را دارد، باید دلایل خود را به دادگاه ارائه کند. افزون بر موارد ذکر شده، در قانون جدید حمایت خانواده، مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۱، برای مردانی که بدون دلیل موجه، نفقه همسرشان را پرداخت نمی کنند، مجازات هم تعیین شده است. بر اساس ماده ۵۳ این قانون «هر کس با داشتن استطاعت مالی، نفقه زن خود را در صورت تمکین او ندهد یا از تأدیه نفقه سایر اشخاص واجب النفقه امتناع کند [بر اساس ماده ۱۲۰۳ قانون مدنی، در صورتی که مرد علاوه بر همسرش افراد واجب النفقه دیگری هم داشته باشد، همسر در پرداخت نفقه بر سایرین مقدم است] به حبس تعزیری درجه شش [طبق ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی، مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۹۲، حبس تعزیری درجه شش، بیش از ۶ ماه تا دو سال حبس تعیین شده است] محکوم می‌شود.»

تعزیرات حکومتی

جریمه تقلب در عرضه کالا ۱۲ برابر مبلغ دریافت شده

طبق مواد ۵۷، ۵۸ و ۵۹ قانون نظام صنفی، «گرانفروشی»، «کم فروشی» و «تقلب» از مصادیق تخلف صنفی محسوب می شوند. گرانفروشی عبارت است از «عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمت به بهایی بیش از نرخ های تعیین شده به وسیله مراجع قانونی ذی ربط، عدم اجرای مقررات و ضوابط قیمت گذاری و انجام دادن هر نوع عملی که منجر به افزایش بهای کالا یا خدمت به زیان خریدار گردد.» بنابراین هر فروشنده و کاسبی که با استفاده از روش های ممکن، کالای خود را با قیمتی بیش از نرخ مصوب دولتی بفروشد، مرتکب گرانفروشی شده است. بر اساس بند الف ماده ۵۷ قانون نظام صنفی، گرانفروشان در سه مرتبه اول، به جبران خسارت و جریمه ای معادل مبلغ گرانفروشی محکوم خواهند شد. پس از مرتبه سوم، و در صورتی که مجموع مبلغ گرانفروشی آن ها از ۲ میلیون ریال بیشتر شده باشد، علاوه بر جبران خسارت و پرداخت جریمه، پرده یا تابلوی مربوط به تخلف انجام شده، بر سر در محل کسب آن ها آویخته می شود. در صورت تکرار گرانفروشی برای بار چهارم، افزون بر نصب تابلو، محل کسب برای مدت ۳ ماه تعطیل خواهد شد. همچنین به استناد ماده ۵۸ قانون نظام صنفی کشور، کم فروشی عبارت است از «عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمت، کمتر از میزان یا معیار مقرر شده». قانون برای تخلف کم فروشی مجازاتی سنگین تر نسبت به گرانفروشی در نظر گرفته است. طبق بند الف ماده ۵۸، کم فروش، در مرتبه اول، علاوه بر جبران خسارت، به جریمه ای معادل دو برابر مبلغ کم فروشی محکوم خواهد شد. چنانچه این تخلف تکرار شود، متخلف دفعه دوم به نصب تابلو و تعطیلی اجباری ۱۰ روزه و دفعه سوم، به نصب تابلو و تعطیلی اجباری ۴ ماهه، علاوه بر جبران خسارت و پرداخت دو برابری کم فروشی به عنوان جریمه، محکوم خواهد شد. طبق ماده ۵۹، نیز تقلب عبارت است از «عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمتی که از لحاظ کیفیت یا کمیت، منطبق با مشخصات کالا یا خدمت ابرازی یا در خواستی نباشد.» در صورتی که فروشنده مرتکب تقلب شود، در مرتبه اول به جریمه معادل ۴ برابر مبلغ تقلب محکوم خواهد شد. مرتکب این تخلف در مرتبه دوم به ۸ برابر مبلغ تقلب و در مرتبه سوم به ۱۲ برابر مبلغ تقلب به علاوه نصب تابلو یا پرده در محل کسب و شش ماه تعطیلی اجباری واحد صنفی محکوم خواهد شد. به استناد تبصره ۲ ماده ۵۹ قانون نظام صنفی کشور «در صورتی که در قوانین دیگر برای عمل متقلبانه مجازات شدیدتری پیش بینی شده باشد، فرد متقلب به مجازات مزبور محکوم خواهد شد.» طبق تبصره یک این ماده «در صورت تقاضای خریدار مبنی بر استرداد کالای مورد تقلب، فروشنده علاوه بر تحمل مجازات های مقرر، مکلف به قبول کالا و استرداد وجه دریافتی به خریدار خواهد بود.»

مجازات استفاده کنندگان از عناوین جعلی

دانشنامه حقوقی

هر کس بدون مجوز و به صورت علنی لباس‌های رسمی ماموران نظامی یا انتظامی جمهوری اسلامی ایران یا نشان‌ها، مدال‌ها یا سایر امتیازات دولتی را مورد استفاده قرار دهد، به حبس محکوم خواهد شد. به گزارش خبرگزاری میزان، افراد مجرم برای اجرای نقشه‌های مجرمانه خود به دنبال افراد ساده‌وزودباور می‌گردند و یکی از راه‌های فریب قربانیان هم استفاده از عنوان‌های جعلی و دروغین برای جلب اعتماد دیگران است؛ مجرمان خود را آدم‌های مهمی نشان می‌دهند تا دیگران به آنها اعتماد کنند و مالشان را در اختیارشان بگذارند و آنها هم منتظر غفلت افراد هستند تا مالشان را ببرند و بروند. یکی از عناصر تحقق جرم کلاهبرداری، «بردن مال دیگران با توسل به وسایل متقلبانه» است؛ یکی از این وسایل متقلبانه که برای فریب افراد ممکن است مورد استفاده کلاهبرداران قرار بگیرد، انتساب عناوین جعلی به خود برای جلب اعتماد قربانیان است. مرتضی ناجی، حقوقدان و عضو هیئت علمی دانشگاه، با اشاره به استفاده از عناوین لشکری و کشوری توسط کلاهبرداران برای فریب قربانیان خود گفت: طبق ماده ۵۵۵ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵، هر کسی بدون سمت رسمی یا اذن از طرف دولت، خود را در مشاغل دولتی اعم از کشوری یا لشکری و انتظامی که از نظر قانون مربوط به او نبوده است، دخالت دهد یا معرفی کند به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد. وی اضافه کرد: البته از آنجا که افراد برای معرفی خود در این سمت‌ها از کارت‌ها، احکام یا نامه‌های جعلی استفاده می‌کنند، قانونگذار در ادامه ماده ۵۵۵ به این نکته تصریح کرده است که: «چنانچه برای دخالت یا معرفی خود در مشاغل مزبور، سندی جعل کرده باشد، مجازات جعل را نیز خواهد داشت.»

■ مجازات‌های قانونی

معرفی خود به عنوان ماموران نظامی و انتظامی و پوشیدن لباس آنها هم یکی از شگردهای رایج میان کلاهبرداران است که ناجی درباره جرم این افراد توضیح داد: هر کس بدون مجوز و به صورت علنی، لباس‌های رسمی ماموران نظامی یا انتظامی جمهوری اسلامی ایران یا نشان‌ها، مدال‌ها یا سایر امتیازات دولتی را بدون تغییر یا با تغییر جزئی که موجب اشتباه شود مورد استفاده قرار دهد، در صورتی که عمل او به موجب قانون دیگری مستلزم مجازات شدیدتری نباشد، به حبس از سه ماه تا یک سال یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال محکوم خواهد شد و در صورتی که از این عمل خود سوء استفاده کرده باشد به هر دو مجازات محکوم خواهد شد. این حقوقدان تاکید کرد: استفاده از این لباس‌ها و اشیا در فیلم‌ها، سریال‌ها یا نمایش‌ها، مجاز است و چنین موضوعی از شمول قانون خارج می‌شود و مجازاتی برای فرد در پی ندارد؛ البته این موارد هم تنها در محدوده اجرای نمایش یا صحنه فیلمبرداری مجاز است و خارج از آن، نباید استفاده شود.

■ مصادیقی از جرم جعل عنوان

ناجی همچنین با اشاره به یکی از مصادیق جرم جعل عنوان برای فراری دادن افراد از خدمت وظیفه عمومی، افزود: طبق ماده ۶۰ قانون خدمت وظیفه عمومی نیز کسانی که با ارتکاب اعمالی چون جعل، اعمال نفوذ، شهادت کذب، گواهی خلاف واقع، مکتوم داشتن حقیقت، رشوه یا فریب دادن، موجبات معافیت خود یا دیگران را از خدمت وظیفه عمومی فراهم کنند، باید به اتهام آنان در دادگاه صالحه رسیدگی شود و به حبس تعزیری از یک سال تا پنج سال محکوم می‌شوند. ناجی با اشاره به اینکه برخی کلاهبرداران ممکن است از لباس نظامیان خارجی یا نمادهای بیگانه برای فریب قربانیان خود استفاده کنند، افزود: هر شخصی که علنی و به صورت غیرمجاز لباس‌های رسمی یا متحدالشکل ماموران کشورهای بیگانه یا نشان‌ها یا مدال‌ها یا سایر امتیازات دولت‌های خارجی در ایران را مورد استفاده قرار دهد، به شرط معامله متقابل و یا در صورتی که موجب اختلال در نظم عمومی شود، مشمول مقررات این ماده است. عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، با اشاره به اینکه حتما نباید مدارک و عناوین جعلی توسط خود فرد استفاده کننده، جعل شده باشد، افزود: کسی که از جعلی بودن مدارک مطلع است و از آن مدارک استفاده کند، طبق ماده ۵۳۰ قانون تعزیرات به ۲ ماه تا ۲ سال حبس محکوم خواهد شد. وی با اشاره به اینکه جعل عنوان، جرمی مستقل از کلاهبرداری است، افزود: معمولاً عناوین جعلی برای تحقق کلاهبرداری استفاده می‌شود، اما قانونگذار پیش‌بینی کرده است که اگر این امر، ابزاری برای کلاهبرداری باشد، مجازات مجرم تشدید شود که مجازات آن از ۲ سال تا ۱۰ سال در نظر گرفته شده است. یکی دیگر از مصادیق مربوط به جعل عنوان، استفاده غیرمجاز از عناوین علمی نظیر دکتر، کارشناس ارشد یا کارشناس است، که این حقوقدان در این باره، گفت: قانون خاص و ویژه‌ای توسط قانونگذار برای استفاده غیرمجاز از عناوین علمی در نظر گرفته شده است. ناجی ادامه داد: مطابق ماده واحده قانون مذکور، هر فردی بخواهد از عناوین علمی دکتر و مهندس، که شرایط اخذ آن مطابق قوانین و مقررات مربوط تعیین می‌شود، برای خود استفاده کند، مستلزم داشتن مدرک معتبر از مراکز علمی و دانشگاهی داخلی یا خارجی مورد تأیید رسمی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و یا شورای عالی انقلاب فرهنگی است. مرتکبان استفاده غیرمجاز از عناوین علمی مذکور به مجازات ماده ۵۵۶ فصل هشتم کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی محکوم خواهند شد. وی ادامه داد: استفاده غیرمجاز از این عناوین شامل استفاده در مکاتبات اداری یا در تبلیغ عمومی از طریق وسایل ارتباط جمعی مانند رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله یا نطق در مجامع یا انتشار اوراق چاپی یا خطی است.

مشاوره حقوقی

خوانندگان محترم! در صفحه حقوقی روزنامه خراسان، پاسخگوی پرسش‌های حقوقی شما هستیم. شما می‌توانید پرسش‌های خود را در تمام زمینه‌های حقوقی، از طریق پیامک به شماره ۲۰۰۰۹۹۹ ارسال کنید. لطفاً در ابتدای متن پیامک حتما کلمه «حقوقی» را قید فرمایید.

پرسش: منافع منزلم را به مدت ۸۰ سال به همسرم صلح کردم. حال بین ما اختلاف پیش آمده است و قصد جدایی داریم. آیا می‌توانم قرارداد صلح را به هم بزنم؟

پاسخ: تنها در صورتی می‌توانید عقد صلح را برهم زنید که ضمن قرارداد صلح، چنین حقی (حق فسخ) برای شما در نظر گرفته شده باشد یا با طرف قرارداد (یعنی همسرتان) توافق کنید و قرارداد صلح را با رضایت طرفین برهم زنید (به اصطلاح اِقاله کنید). عقود و قراردادها به دو دسته تقسیم می‌شوند: لازم و جایز. عقد صلح از عقود لازم است. «عقد لازم آن است که هیچ یک از طرفین معامله، حق فسخ آن را نداشته باشد مگر در موارد معینه» (ماده ۱۸۵ قانون مدنی) البته عقد صلح مانند عقود دیگر باید دارای شرایط اساسی صحت معاملات باشد. ماده ۱۹۰ قانون مدنی بیان می کند: «برای صحت هر معامله شرایط ذیل اساسی است: ۱- قصد طرفین و رضای آنها [یعنی طرفین محجور، یا دیوانه یا مست یا در حالت اضطرار نباشند.]؛ ۲- اهلیت طرفین [اهلیت یعنی شخص باید بالغ، عاقل و رشید باشد.]؛ ۳- موضوع معین که مورد معامله باشد؛ ۴- مشروعیت جهت معامله [یعنی معامله با اهداف غیر قانونی انجام نشده باشد]».

پرسش: هفت سال قبل، آپارتمانی را پیش خرید کردم و قراردادی امضا کردیم. طی این مدت بارها از من و دیگر خریداران، به بهانه‌های مختلف پول گرفته‌اند، اما ساختمان هنوز تحویل ما نشده است. شگردی که برای پیش فروش داشتند، استفاده از عنوان خیرین مسکن ساز بود. آیا می‌توانم بابت فریبی که دادند شکایت کنم و ضمن تقاضای مجازات برای آنها، پول خود را با سودش پس بگیرم؟

پاسخ: فروشنده ملزم به ساخت و تحویل آپارتمان در مدت تعیین شده در قرارداد است. در صورت تخلف می‌توانید با تقدیم دادخواستی به خواسته «الزام به تحویل مبیع» به دادگاه حقوقی، علیه وی اقامه دعوی کنید. همچنین اگر برای تاخیر در انجام تعهدات در قرارداد، وجه التزام یا خسارت تاخیر تعیین شده باشد، می‌توانید مبلغ مقرر در قرارداد را نیز مطالبه کنید. اما اگر در قرارداد شما مبلغی به عنوان وجه التزام (یا خسارت تاخیر) تعیین نشده باشد، باید خسارات وارد شده به شما را با ارایه اسناد و مدارک مربوطه به دادگاه اثبات کنید. طبق ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی، شما می‌توانید تمام خساراتی را که به دلیل عدم وفای به عهد بدهکار به شما وارد آمده است، همزمان با تقدیم دادخواست اصلی یا در طول رسیدگی به دعوای اصلی یا به صورت دعوای جداگانه از کسی که محکوم می‌شود، مطالبه کنید. این خسارات شامل خسارت ناشی از تاخیر در انجام تعهد و خسارات دادرسی یعنی هزینه‌های ناشی از طرح دعوا در دادگاه است. خسارات دادرسی خود شامل هزینه دادرسی، حق الوکاله وکیل، هزینه تحقیقات محلی، هزینه کارشناسی و ... است. ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی بیان می کند: «خواهان حق دارد ضمن تقدیم دادخواست یا در اثنای دادرسی و یا به طور مستقل جبران خسارات ناشی از دادرسی یا تأخیر انجام تعهد یا عدم انجام آن را که به علت تقصیر خوانده نسبت به ادای حق یا امتناع از آن به وی وارد شده یا خواهد شد، همچنین اجرت المثل را به لحاظ عدم تسلیم خواسته یا تأخیر تسلیم آن از باب اتلاف و تسبیب از خوانده مطالبه نماید... دادگاه در موارد یاد شده میزان خسارت را پس از رسیدگی معین کرده و ضمن حکم راجع به اصل دعوا یا به موجب حکم جداگانه محکوم‌علیه را به تأدیه خسارت ملزم خواهد نمود. در صورتی که قرارداد خاصی راجع به خسارت بین طرفین منعقد شده باشد، برابر قرارداد رفتار خواهد شد....» اگر چه بردن مال دیگری از طریق فریب وی از نظر اخلاقی ناپسند است، ولی به خودی خود عمل مجرمانه کلاهبرداری محسوب نمی شود و در نتیجه، قابل مجازات نیست. کلاهبرداری بر اساس تعریف حقوقی آن، «بردن مال دیگری با توسل به فریب وی، از طریق وسایل یا عملیات متقلبانه» است. ماده یک قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری، مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام، برخی از مصادیق کلاهبرداری را چنین بر می شمارد: «هر کس از راه حیله و تقلب مردم را به وجود شرکت‌ها یا تجارتخانه‌ها یا کارخانه‌ها یا موسسات موهوم یا به داشتن اموال و اختیارات واهی فریب دهد یا به امور غیر واقع امیدوار نماید یا از حوادث و پیش آمدهای غیر واقع بترساند و یا اسم و یا عنوان مجعول اختیار کند و به یکی از وسایل مذکور و یا وسایل تقلبی دیگر وجوه و یا اموال یا اسناد یا حواله جات یا قبوض یا مفاصا حساب و امثال آنها تحصیل کرده و از این راه مال دیگری را ببرد کلاهبردار محسوب می گردد.» موارد مذکور در این ماده، برخی از مصادیق کلا